

interfit Reipub: pueritia vt à cu-
nabulis bene informetur. Qua-
re & vos priuatis ac publicis ex-
emplis moueamini solidam erudi-
tionem comparare, vt tandem pa-
trię ornamento et decori esse pos-
sitis, meamq; erga vos honestam vo-
luntatem humaniter suscipite, fa-
ciatisq; vt hoc munusculum vobis
gratum fuisse sentiam, valete.

Datum Viennę 1. Maij.

Anno M. D. LX.

M. Nathanael Basman-
nus Profess: Ordinarius.

ORATIO DE STV- diorum laude, fine, & mo- do studendi.

Habiturus orationē de scien-
tiarū laudibus modo, & fine,
cogitabam, nihil me tam ho-
norificum,

H 2

norificum, tam magnificum adser-
re posse, tam luculentum atq; ex-
politum, quod non exile, & sordi-
dum quasi, apud eruditissimum ta-
lem confessum videretur: video
enim plurimos hîc esse, q̃ lōgo vsu
exercitati, præclaro ingenio præ-
diti, & eloquentia celebres copio-
sius hoc præstare potuissent & or-
natius: tamen quia autoritate ve-
stra in hunc locum progressus sum,
spero, & quidem firmiter, æquos
me habiturum auditores & iudices.
Quibus autem de rebus oratio fu-
tura est, videtis. Nemo erit ex
vobis, qui in commendandis bonis
artibus non intelligat & se quàm
amplissime commendatum esse:
nam cum artes extollantur, quis est
vestrum, qui non se magnopere
censeat extolli ijs excultus?

Quantus autem sit fructus
studiorum, quantus disciplinæ, in
brutis facile animaduerti potest,
quæ

quæ natura quidem ferocia & im-
mania, ita tamen sæpe coercentur,
vt deposita naturali ferocitate man-
suefiant non tantum, sed conuer-
satione hominū delectentur. Ve-
rum cum sæpe fallant bruta, intue-
amur inurbanum, quantum diffe-
rat & moribus, vita, & gestibus ab
hoīe liberaliter educato: rurſ⁹ si in-
formetur agrestis et incultus, cōmit-
tatur Præceptorī & disciplinæ,
quàm reddatur ciuilis, decorus &
urbanus, vt penitus dissentiat à su-
is æqualibus ijs artibus non excul-
tis. Piè faciunt, & diuinitus agi-
tantur, qui filios ingenuis artibus
instrui curant, nec sordidis et que-
stuosis lucris adhibent, vt in omni-
bus ferè terræ partibus hoc corru-
ptissimo tempore fieri videmus:
paucissimos certè inuenias, quibus
cura sit conseruandi & propagan-
di scientiarum liberalium semina,
filios non honestis rebus imbuant,

H 3 sed

sed quæ lucro tantum seruiunt, luxui & ventris cupiditatibus: Tanta est humanæ mentis cæcitas, vt propria sua bona, ad quæ diuinitus natus est homo agnoscere non possit. Cum enim ex corpore constet & animo, reiicienda sunt, quæ sunt corporis, & tanq̃ communia nobiscum bestijs contemnenda: diuitiæ, robur, forma corporis fluxa sunt, caduca, & subiecta fortunæ, interdumq; maxima pericula important possidentibus. Virtus autem animi, quæ à liberali disciplina, & honestis artibus oritur, æterna est scientia, communis nobiscum dijs immortalibus, nec eripi nec furripi potest. Quàm grauitèr autem peccent, qui studia negligunt, contemnunt, & quasi pedibus proculcant eorum sectatores, quis nam est, qui turpitudinem satis exprimere possit? nam non terrestria bona negliguntur,
non

non opes humanæ, non aurum &
argentum, non prætiosæ vestes,
quæ flammis & aqua pereunt, sed
dona diuinitus concessa homini-
bus, quæ per ignem, per saxa, per
vindas, per omnia deniq; rerum di-
scrimina & pericula comitantur.
Si honore affici debeât sacerdotes,
quod tradant religionis semina, præ-
dicent gratiam Christi, & reliquis
Ecclesiæ muneribus fungantur sæ-
pe etiam imperiti satis, cur non &
ij, qui in literarum studijs versan-
tur, honorentur, amentur, defen-
dantur, cum literæ sint sacrosan-
ctæ, religioni vitæ & moribus sa-
lutares, quæ humanam societatem
conseruant & tuentur? Non igno-
ro, plurimos sub specie quadā falsa
gesticulari, quasi optime de studijs
sentiant, eaq; magnifaciant: iuuen-
tutem ijs erudiri clamitent, & præ-
textus honestos gerant: fructus ta-
men eorum mali accusant animi

H 4 impieta-

impietatem ac peruersitatem, non
solum tenuiter & parum honestè
de studijs nostris sentire, sed irri-
dere, pro fabulis ac nugis ea habe-
re. Reijciunt enim literatos, con-
uitijs insequuntur, doctos è medio
& ciuitatibus tollendos consulunt.
Qui contemptus verè Cyclopica
Tyrannidè notat, nec inultum si-
net, qui creator est omnium rerum,
& scrutator cordium: plerunq;
magna Reip. mutatio sequuta est
tantam barbariem, vt omnium te-
stantur historiae, quas recensere tem-
poris angustia prohibet.

Hæc autem non dico, vt vos,
studiosi, à laudabilium artium cul-
tura absterream, & auocè, sed par-
tim, vt animi dolorem in hac mise-
ria publicè exponerem: partim, vt
vos in honestissimo vestro propo-
sito confirmarem, atq; in cursu ad
virtutem retinerem, & currenti-
bus quasi calcar adderem. Non
abster-

absterreanimi laboribus vllis: non
impiorū malitia & inhonesto con-
silio, qui male de studijs sentiunt, il-
lorum tamen nec dignitatem, nec
vim intelligunt. Moueat vos ma-
gis diuina autoritas, & præstan-
tia literarum, quod bona animi tan-
tum præstent & excellentiora sint
bonis corporis, quantum discrimi-
nis & differentię esse videtis inter
lucem & tenebras, truncum & sta-
tuam pulcherrime expolitam atq;
ornatam.

Verum, quodocunq; pa-
rentes de officio cogitant, qua-
ratione liberis optimè prospicere
possint, eosq; disciplinę submitten-
dos statuunt. Considerandum est,
vtilius ne sit domi intra priuatos
parietes filios retinere, an frequen-
tię scholarum & publico præce-
ptori tradere. Magna est de hac
quæstione inter doctos disputatio,
neq; adeo inutilis. Placuit quidem

H 5 aliqui-

aliquibus, & laudant intentionem
eorum, qui publicis præceptoribus
committendos censent, multas
enarrant utilitates, quæ inde hau-
riuntur : Duæ tamen valde pro-
babiles sunt causæ, quæ testari vi-
dentur, magis consultum esse pue-
ris, si in domestica institutione edu-
cantur. Cum enim mens homi-
nis adeo sit corrupta, ut natura ra-
piatur, & ducatur ad vitia & res
turpes, vitando conuersationem
aliorum, nequitias & turpia facta
exercendi occasio aufertur. Hæc
est quidem honesta ratio, testatur
etiam experientia, sæpe bona in-
genia corrumpi consuetudine ma-
lorum. Altera non minus pro-
babilis existit, quòd priuatus præ-
ceptor eruditiores & modestiores
pueros efficit, impendendo aliqui-
bus tantum operam, diligentiam
& tempora sua, quæ publice in
plures spargat, unde minor utilitas
ad pueri-

ad pueritiam peruenit. Sicut enim
arator seminat agrum suum, gra-
num alterum decedit in saxum, al-
terum in viam, alterum ab auibus
consumitur, quod vero in agrum
incidit & crescit, multiplices de-
mum fert fructus: sic ingenia pu-
erorum si non recte arantur, nul-
los ferunt fructus, neq; in frequen-
tia magna potest ea diligentia ad-
hiberi, quæ priuatim paucioribus
fit: non adeò examinari possunt et
acui ingenia, vnde magna oritur
negligentia, reijciunt pueri lectio-
nes, nihil exacte, aut perfecte con-
cipiunt, iam partem discunt, iam
partem negligunt, quæ res gignit
horribilem contemptum studiorum,
vt tandem cum ad ætatem perue-
nerint, in desperationem incidant,
studiaq; in totum reijciant. Sed
dicat aliquis, non minus domestica
exempla extare, quæ pueros de-
prauent, vt conuersatio impiæ fa-
milie

militæ, vel potius ipsius præceptoris, si sit inurbanus, impius, impudens, quibus moribus magis perducuntur pueri, quàm si publicè cum æqualibus obambulent. Hæc cura in primis ad parentes pertinet, vt de fideli & benemorato præceptore filijs prospiciant, quem & ipsi magnificent, omniq; honore afficiant. Non enim vile quiddã est, infantiam doctrina & moribus ritè in formare. Ita enim fiet, vt suis exemplis adiuuet pueros, & velut in speculo vitam ipsius contemplantur, hunc timeant, & imitari discant. Deniq; parentes liberorum mores nõ corrumpant, infantiam lusu, saltu, picto scissoq; vestitu more militari adornato, alijsq; vitiorum occasionibus nõ soluant. blanda enim educatio & indulgentia parentum mentem & animum filiorum corrumpunt.

Quoniam autem magna est
diuitia-

diuitiarū diuersitas, facultates sunt
inæquales, honesto sane cōsilio pu-
blicæ scholæ sunt fundatæ, in qui-
bus pueritia sumptibus leuioribus
educatur: & laudandum est lumen
illud conuentus frequentioris, &
preferendum censerem tenebris ac
solitudini domesticæ, nisi prædi-
ctæ causæ impedirent: Publicus
enim præceptor gaudet ac lætatur
frequentia ista puerorum, ac ma-
iorem se theatro dignū iudicat, quod
à pluribus audiatur. Quamuis
rationes sunt non leues, quæ pu-
blicam institutionem magis cōmen-
dant: tamen quod in scholis pro-
pter puerorum multitudinem sæ-
pe plurima vitia cōmittantur, ori-
antur & discantur, domesticam di-
sciplinam pueritiæ salutarem ple-
riq; censent, qua coercetur à malitia
& rebus turpibus: Non tantum
vitentur res turpes, sed occasiones
earum. Sint tamen hæc dicta ci-
tra cuius-

tra cuiuspiam præiudiciū, non intentio mea est, aut modum præscribere liberos educandi, aut imponere leges: sed vt memini iudicia Clarissimorum virorum legisse, ita quæ probabilia videntur assero.

His præmissis, videamus tandem, quis sit studiorum nostrorum finis: quæ sint causæ potissimum principales, propter quas in studijs literarum versamur. Quamuis plurimæ minus principales excogitari & enumerari possent, tres tamen sunt præcipuæ, ad quas velut finem propositū omnes nostras actiones cogitationesq; dirigere debemus, quibus neglectis omnis operatio et labor irritus erit.

Prima est religionis & pietatis cognitio.

Secunda rerum experientia.

Tertia boni mores.

Prima & præcipua cura sit cognoscendæ religionis, vt Christus ipse

flus ipse docet: Querite primum
regnum Dei, & iustitiam eius, &
hæc omnia adijcientur vobis, &c.

Cogitabit de hac parte om-
nis præceptor, vt pueri religionis
semina imbibant, agnoscant Deū
patrem: Filium imaginem patris ab
æterno genitum, qui certo tempo-
re copulauit sibi humanam naturā,
vt reconciliaret & placaret iram
patris aduersus genus humanum:
Spiritus Sanctum, qui procedens
à patre & filio corda hominum il-
luminat, regit, vt ambulent in vera
agnitione & voluntate Dei.

Secunda causa studiorum con-
tinet rerum cognitionem, scilicet
Philosophiæ, Iurisprudentiæ, Me-
dicinæ, omniumq; artium, quibus
humanum ingenium instruitur. Sta-
tueram quidem singularum laudes,
quantum temporis ratio permisif-
set, & vos iure laudandas censuis-
setis, nunc exponere. cuiusq; etiam
artus

artis inuentorem: deinde, qui in
vnaquaq; facultate ac arte clarue-
rint, ostendere: tandem vtilitatem,
quanta fieri potuisset, breuitate,
complecti, nisi iustæ me causæ &
rationes retardarent, ac breuissi-
mum esse cogèrent.

Puer autem rerum scientiam
desiderans, ex ea parte initium stu-
dendi capiat, quæ viam atq; aditum
ad omnia reliqua studia patefacit.

Grammaticam dico, paren-
tem artium reliquarum. Boni &
fidelis præceptoris officium est, se-
dulo infigere eas præceptiones, si-
ne quibus nec perfecte scribere,
nec loqui quisq; potest. Inscitia
huius artis multos à studijs deterret:
cum enim præcepta non recte di-
dicerint, nec eleganter loqui pos-
sint, fugiunt colloquia & congres-
sus doctorum, nec tuto loqui au-
dent, quia deest certa ratio ad quã
dirigant compositionem verbo-
rum.

rum. Ita videmus multos alioquin
peritos & prudentes in rebus poli-
ticiis, hoc defectu laborare, cū sint
in alijs scientijs excellentes & cla-
ri. Et rectè Quint: monet, dum
ait, Firmum fundamentum nisi lo-
catum fuerit, corruiturum, quid-
quid superstruxeris. Pessime me-
rentur de pueris, qui regulas aut
nullas tradunt, aut magnifice pro-
mittunt, fore, vt v su loquendi ad-
discantur.

Grammaticæ addat lectio-
nem quorundam authorum, vt Te-
rentij, Epistolarum Ciceronis, &
similium, quos videbit ingenijs &
captui puerorum conuenire. Vi-
gilanter cauebit, ne tenuia ingenia
grauentur crebra aut nimia studio-
rum intentione, qua magis obum-
brantur et sterilia redduntur, quàm
acutiora. Addatur quoq; sedula,
continuaq; exercitatio scribendi,
sæpius latina in germanica verten-
do, &

do, & econtra, ex qua perfectum
stylum assequentur: ingenium acu-
it hæc diligentia, Grammaticam
exercet, vt tuto & audacter collo-
quijs se exponere possint.

His exercitijs, vt hilaritate
quadam animi teneri recreentur,
et inflammentur quasi ad maiorem
sedulitatem, adiungatur Musicæ
cognitio ingentes utilitates conti-
nens, quæ diuina quadam industria
confecta est: animum enim lætifi-
cat fractum & contristatum, cuius
dulcedo curas aufert, hilaritatem
parit & lætitiā. Nulla ex re
maiorē solent homines capere vo-
luptatem, quàm ex Musica, pro-
pter insitam in animis nostris diui-
nis & sempiternis cœlestis harmo-
niæ recordationem.

Tandem animum applicabit
puer ad Dialectices & Rhetorices
studium, quæ artes ita inter se con-
iunctæ sunt, vt diuelli nequaquā
possint.

possint. Altera ad extricandas
obscuras quæstiones & dijudican-
das propositiones inuenta, & ad
disputandum, probandum, refel-
lendum, confutandum, confirman-
dum valet plurimum: Hæc iter
monstrat ad omnes facultates expe-
ditissimum, ac nemo agnarus & ex-
pers Dialecticæ vnq̃ in oratione
futurus est sapiens: altera oratio-
nem splendida verborum copia or-
nat, res quaslibet amplificat, audi-
torum auribus persuadet, & infi-
niti alij harum vsus sunt, quos ex
plurimis doctorum voluminibus
studiosus discere potest: hoc tamen
præterire non potui, Rhetoricam
duas partes continere, Historicam
prouinciã & Poeticam, vtriq̃ tan-
ta vtilitas, tantus fructus, tot de-
niq̃ sunt emolumenta, vt soli sint
Oratores & Poetæ qui dijs immor-
talibus comparentur, quos prima-
tes et summi Heroes mundi obser-

uant & verentur. Immortalitate
enim nihil diuinius, nec nobilius à
Dijs hominibus conferri potuit:
idem faciunt & præstant Poetæ ac
Historici, honesta heroum facta po
steritati commendando, turpia ve
ro detestando. Propter gloriam
enim, & nominis splendorem tot
bella, terra mariq; geruntur, vt me
moriam apud posteros sit sempiterna.
Hæc tandem studia sequatur Ma
thematica omni liberali homine di
gna, quæ reliquas artes in se conti
net, Geometriam, Astrologiam &
Arithmeticam. Vtinam eam sal
tem assequutus essem tot vigilijs et
opera rerum experientiam, vt qua
liquali oratione cœlestia studia cō
mendare possem, quæ imago sunt
vitæ humanæ: nam primordia ge
nerationis nostræ cœli motu du
cuntur, vnde homo microcosmus
dicitur. Plurimum quoq; prodest
doctrinam Physicę percepisse, quę
de ele-

de elementis, motu, causis, affectibus corporis humani & similibus docens, initia præbet ac monstrat quasi ad facultatem medicam, de quarum artium omnium dignitate cum publicè orationes habeantur, mea commendatione minime indigent.

Tertia nec minus principalis causa, ob quam in studijs versamur, & finem non minus principalem statuamus, sunt boni ac honesti mores, gestus modesti, honestas in loquendo, honor & reuerentia erga superiores, urbanitas &c. Hæc pars præcipuè ad studiosos pertinet, nam, vt Aristot. inquit, qui doctrina proficit, & moribus deficit, plus deficit quàm proficit. Mores formare pueritia potissimùm discere poterit ex Erasmi Libello, qui de ciuilitate morum inscribitur, & cotidianis exemplis parentum ac præceptoris. Sed quàm

tenuiter tangat hæc pars, & sollicitet studiosos, luce meridiano clarius est. Quanta pro multo duroq; labore gratia referatur præceptoribus, manifestum est, adeo, ut non modo nullum beneficium à præceptoribus accepisse putent, sed neminem his deterius meruisse arbitrantur: innumerabiles artes excogitant, quibus mercedem pro laboribus cum foenore soluant, iam conuicijs insequendo leuissima occasione nacta, iam deridendo, nunc contemnendo, denique fenestras nocturno tempore vastando. Nihil communius videmus accidere, quam beneficia malefactoris recompensare: non immerito conqueri possumus, & clamare cum Satyrico,
Pœnituit multos vanæ, sterilisq; cathedræ.

Verè ingratitudinem sterilem cathedram vocat. Sed æquiore animo feramus, quod hanc Philosophiæ

phie partem, quam Ethicā vocant,
à plerisq; contemni videamus, vt
prouerbij loco dicatur nunc, Dif-
ficile est inuenire hominem ingeni-
osum, & mansuetum.

Hunc siue modum studendi, si-
ue finē, qui proponi debet studijs,
rogo, o studiosi, eo candore animi
suscipiat is ac interpretemini, vt ve-
strū decet statum & officium: aliter
vobis non persuadeatis, quā qđ
sincero affectu sint profecta, quæ
cunq; dicta sunt omnia. Vosq; in-
dignū vestro officio facturos, si de-
terius, quā vos decet, rapietis.
Quin potius cogitate, quæ à vobis
Deus exigit, si cupitis vt fortunet
vestra studia: deinde sedulo perpen-
dite prouinciā vobis à parentibus
vestris impositam, spei susceptæ vt
satisfaciatis, quā fallere certe tur-
pissimū erit, respondere pulchrum,
vincere autem vobis hono-
rificum & salutare.

D I X I.

